

Baudet, Thierry – Houellebecq's onvoltooide kritiek op de liberale moderniteit

Hieronder de volledige Nederlandse tekst van het essay van Baudet over Houellebecq. Gevolgd door een kritisch commentaar van mijn hand.

Sérotonine

by Michel Houellebecq

Flammarion, 2019, 352 pages

Voor een kort moment, vlak voor het einde van Michel Houellebecq's laatste roman *Sérotonine*, lijkt een sprankje hoop de hoofdrolspeler te prikkelen. Even lijkt hij zijn levenslust te herwinnen. Jarenlang wegwijnen zonder doelbewustheid en Florent-Claude besluit een einde te maken aan zijn afhankelijkheid van antidepressiva. Gaandeweg begint er iets dat lijkt op een levenswil weer op te duiken: hij ziet rokken bij de bar in een café, meisjes, gezichtsuitdrukkingen, emotie, verlangen en irritatie bij de geestdodende tv-programma's die hij elke dag had gezien. Hij gooit inderdaad zijn scherm weg en begint opnieuw na te denken over Thomas Mann, over Proust – over het lot van onze beschaving.

Maar het duurt niet lang. De zon komt niet op. De gloed aan de horizon vervaagt – net als in de slotpassage van Houellebecq's eerste roman, *Extension du domaine de la lutte*, waarin de hoop van het onderwerp eveneens verdwijnt na een heerlijke, optimistische middag in het land: “Het zal niet gebeuren, de sublieme versmelting”, zegt hij, “het doel van het leven wordt gemist”. En alles smelt weg tot een allesomvattende leegte. Geen genade, geen troost: het project van onze beschaving is

tot een einde gekomen.

In die zin is Sérotonine typerend voor Houellebecq's oeuvre. Op een bepaald moment in hun leven worden alle personages van Houellebecq gedwongen te erkennen dat hun romantische idealen in de moderne tijd onhoudbaar zijn geworden, omdat het individualisme diepgaande en langdurige relaties onmogelijk heeft gemaakt. Dit eenvoudige idee vormt de fundamentele overtuiging van Houellebecq's werk. Het weerspiegelt, op bepaalde manieren, de marxistische Verelendungstheorie: aangezien technologische vernieuwingen banen saai en inwisselbaar hebben gemaakt, en aangezien de vrije handel het traditionele boerenleven en eerlijke arbeid heeft vernietigd, gaan we nu door het leven als versplinterde loonslaven ten dienste van onbegrijpelijke, ondoorgrondelijke overheidsorganisaties en machtige multinationale ondernemingen. Foutieve consumentenvoorkeuren, grillige modes en een onvoorspelbaar kudde-instinct dicteren de meningen (of de grillen en fantasieën) van de meesten van ons die niet langer een gezin, een huis, een kerk en een natie hebben om ons gevoel van identiteit te versterken. Niet in staat om zelf een koers uit te stippelen, drijven we rond in een lege zee. Roerloos. Alle controle over het leven en over wie we zijn, is verloren.

In sommige van zijn boeken (zoals *La carte et le territoire*) laat Houellebecq zijn personages een zekere mate van geluk bereiken in het consumptisme, zoals in de massale hypermarkt waar men eindeloos kan rondwalen op zoek naar weer een andere zelfgenoegzame pleziervreugde – inderdaad, klein comfort. In *Plateforme* laat het grenzeloze aanbod van seks in de Thaise kustplaatsen de onderwerpen van de auteur tijdelijk hoog op de agenda staan. Maar zelfs deze geneugten verdwijnen uiteindelijk in de eenzaamheid, het isolement en de zinloosheid van dit alles – en dat is de reden waarom Houellebecq's boeken over het algemeen uitmonden in een soort religieuze visie. Van teleurstelling (bij het ontbreken van

een allesomvattend cultureel ideaal, romantische liefde, betekenisvolle sociale omgang) tot depressie. Dan, via wanhopig consumptisme en seksueel hedonisme, naar een zinloze, zwakke schreeuw om hulp in de kosmos.

In *La possibilité d'une île* (2005) brengt die kreet eindelijk een nieuwe holistische wereldgodsdienst tot stand, die het verlangen op een bijna boeddhistische manier sublimeert. In *Les particules élémentaires* (1998) neemt het streven naar kennis zelf religieuze proporties aan die de mensheid door genetische manipulatie tot een goddelijk perspectief verheft. En in *Soumission* (2015) bezwijkt het Westen voor het islamitische geloof. Ook *Sérotonine* eindigt in een quasi-religieuze meditatie. Terwijl de hoofdpersoon zich afvraagt of hij al dan niet uit zijn appartement wil springen (en nadat hij net in een droge, bijna surreële berekening de snelheid en de duur van de val heeft uitgedacht), is er ineens dit:

Eigenlijk geeft God wel om ons, hij denkt voortdurend aan ons, en hij begeleidt ons, soms heel precies. Deze liefdevolle impulsen die ons hart binnendringen tot op het punt van verstikking, deze verlichtingen, deze extasieën die niet verklaard kunnen worden door de eenvoudige biologische natuur, door onze status als primaten: het zijn buitengewoon duidelijke signalen. Ik begrijp vandaag dus hoe Christus zich voelde, zijn frustratie over de verharde harten van de mensen: ze hebben de tekenen gezien en toch letten ze niet op. Moet ik echt mijn leven geven voor deze hoeren? Moet ik echt zo expliciet zijn? Het lijkt zo te zijn.

Offert hij zichzelf dan op en stort hij in een wanhopige poging om ons allemaal te redden? Of is het de schrijver die hier het woord voert en zijn oeuvre presenteert als een poging om verlossing te bieden? Misschien blijft de hoofdpersoon nog steeds liggend op de bank in zijn appartement, verpletterd, niet eens in staat om de kracht te verzamelen om naar de open balkondeur te lopen en over de reling te springen? Het wordt aan de lezer overgelaten om te beslissen.

De vreugdeloze bevrijding van de moderniteit

Sérotonine vertelt het verhaal van Florent-Claude, die ergens in de buurt van Parijs opgroeit, wordt opgeleid als ingenieur agricultuur, een baan vindt bij Monsanto, en later in de kaasindustrie van Normandië werkt om vervolgens bij het Franse ministerie van Landbouw te belanden. Hij heeft een reeks relaties, die uiteindelijk allemaal mislukken. Als hij erachter komt dat zijn huidige Japanse vriendin achter zijn rug om naar een orgie gaat, waar ze niet alleen groepen andere mannen heeft geholpen, maar zelfs drie honden (een pitbull, een bokser en een terriër, zoals hij vrij precies aangeeft), besluit hij spoorloos te verdwijnen. Als hij zijn baan opgeeft, verlaat hij hun gezamenlijke appartement zonder een woord te zeggen en besluit om anoniem door te gaan zolang zijn spaargeld het toelaat. Hij neemt antidepressiva, begint aan een soort afscheidstournee van zijn exen – sommigen van wie hij eigenlijk met hem spreekt, terwijl anderen op afstand toekijken (en hij merkt met enige voldoening dat ook zij ongelukkig zijn geworden).

Vervolgens ervaart hij van dichtbij hoe het leven op het platteland instort als gevolg van de vrije handel en oneerlijke concurrentie uit derdewereldlanden. Melk, graan en vlees van massieve dorpen in Zuid-Amerika worden op de Franse markt gedumpt, waardoor het lot van de Franse boeren in feite wordt bezegeld. Zijn beste vriend uit de middelbare schooltijd, een man van aristocratische afkomst die momenteel het familiekasteel in de buurt van Caen in Normandië runt, organiseert een kortstondige protestbeweging van boeren tegen de vrije handel, maar zelfs deze poging om eindelijk iets zinnigs te doen, om weerstand te bieden aan het verbranden en verbranden van het moderne bestaan, blijkt niet effectief. In wanhoop pleegt de verzetsleider zelfmoord tijdens een demonstratie, zoals de huidige gilets jaunes protesten. Als Florent-Claude zich kort daarna realiseert dat zijn

spaarrekening op het punt staat om droog te lopen, sluit de korte religieuze meditatie die ik eerder citeerde de berekeningen over het springen van zijn appartement naar de grond af. De religieuze meditatie die ik eerder citeerde, is een van de belangrijkste redenen voor de betogingen van het verzet.

Dus ja, de moderne wereld bracht bevrijding. Maar deze bevrijding heeft ons niet gelukkig gemaakt. In plaats daarvan heeft het ons leven leeg gelaten, zonder doel, en vooral zeer eenzaam. Existentiële verbanden zijn bijna onmogelijk geworden, omdat weinigen werkelijk bereid zijn om het kortetermijnplezier op te offeren voor het engagement dat nodig is om een diepe wederzijdse verbinding tot stand te brengen. Televisie, internet en pornografie hebben de organische sociale omgang en fysieke intimiteit vervangen. Naarmate er elke dag meer opties opengaan, komt ons hart dicht bij de mogelijkheid van echte menselijke warmte, omdat we te vaak verraden zijn en we onszelf hebben zien verraden – voor de korte momenten van verleidelijke sensaties die we, als “bevrijde individuen”, niet langer kunnen weerstaan.

Nu verdient dit fundamentele punt, dat Houellebecq steeds opnieuw aanvoert, verdere reflectie, omdat het de grondbeginselen van zowel het hedendaagse “Links” als het “Rechts” uitdaagt. Het daagt de moderne antropologie als zodanig uit. Zowel de sociaal-democratische als de liberale vleugel van het moderne politieke spectrum (die respectievelijk de welvaartsstaat en de vrije markt bepleiten) willen de individuele autonomie maximaliseren. Liberalisme en socialisme verschillen van elkaar als het gaat om de meest effectieve manier om dat doel te bereiken, maar ze verschillen niet in het doel zelf. Het zijn beide bevrijdingsbewegingen; ze willen allebei de volledige emancipatie van het individu.

En beide baseren hun visie op de samenleving op het (ongefundeerde maar zogenaamd “vanzelfsprekende”) principe dat ieder individu bepaalde “onvervreembare rechten” geniet, die

per definitie alle andere claims overschaduw en waaraan alle andere banden, loyaliteiten en connecties uiteindelijk ondergeschikt moeten worden gemaakt. Na verloop van tijd zullen al deze instellingen die het individu nodig heeft om een zinvol bestaan – zoals een familie en een verbinding met het verleden en de toekomst, een natie, een traditie, misschien een kerk – volledig te verwezenlijken, verzwakken en uiteindelijk verdwijnen. Vandaag de dag kan zelfs nieuw leven (in de baarmoeder) gedooft worden om te voorkomen dat de vrijheid van het individu verstoord wordt. In Nederland (waar ik woon) wordt zelfmoord gefaciliteerd om ervoor te zorgen dat ook hier geen beperkingen – zoals de plicht om voor je ouders te zorgen – aan het individu worden opgelegd.

Het is deze fundamentele veronderstelling van de moderne tijd – dat individuele autonomie (via vrije markten of welfarisme) tot geluk leidt – die Michel Houellebecq betwist. Hij stelt de heilige drie-eenheid van het moderne wereldbeeld in vraag. Zoals we ooit de Vader, de Zoon en de Heilige Geest aanbaden, vereren we vandaag de dag vrijheid, gelijkheid en broederschap. En Houellebecq stelt voor dat deze nieuwe drie-eenheid tekortschiet, dat het idee dat we moeten proberen om individueel geluk na te streven, op zichzelf al een gebrek is. Het krijgen van wat we willen maakt ons niet gelukkig; het maakt ons ongelukkig. Voortdurend verleid door de belofte van verlichting, die uiteindelijk nooit echt verlicht, blijven we hopeloos op zoek naar het ding dat ons “echt” in staat stelt, als “individuen,” “onzelf te zijn”. In Houellebecq’s visie, is juist het filosofische concept van “het individuele zelf” verkeerd. Want zonder de mogelijkheid om onszelf te definiëren in een onbreekbare verbinding met onze omgeving, is er niets voor ons om betekenis aan te ontlenen en we eindigen met een depressie. Zo eindigen de meest vrije mensen die ooit geleefd hebben, ook als zij die het minst betekenisvolle leven leiden. Hoe meer we onszelf “bevrijden” van onze sociale banden, hoe meer we de slaven worden van ons eigen vervormde zelfbeeld.

De leegte van de verneveling

De remedie voor deze ineensstorting van de moderne belofte is duidelijk. Hoewel Houellebecq, een dichter meer dan een filosoof, er niet voor terugschrikt om een gedetailleerd politiek manifest op te stellen, vertelt hij ons op elke bladzijde dat we een territoriale, sociale en historische band met anderen om ons heen moeten herontdekken, een band die de individuele keuze, de tijdelijke grillen en de instrumentele belangen overstijgt. Dit impliceert natuurlijk een machtige natiestaat die de sociale structuur beschermt en een hoge mate van scepsis ten aanzien van immigratie en vrijhandel. Maar dat is op zich niet voldoende. Om de inbedding in de samenleving te herscheppen, moet het individu zelf weer ingebed worden in de samenleving. Hij moet worden besproken. Naast de onmisbaarheid van een sterke nationale staat, geeft Houellebecq aan dat er nog twee veel fundamenteelere uitdagingen overwonnen moeten worden: onze seksuele en spirituele bevrijding.

Om te beginnen met seks, schrijft Houellebecq in *Extension du domaine de la lutte* Houellebecq:

Vanuit amoureuus oogpunt behoorde Véronique, zoals wij allen, tot een geofferde generatie. Ze was zeker in staat geweest tot liefde; ze had dat graag nog willen doen, dat zal ik voor haar zeggen, maar het was niet meer mogelijk. Een schaars, kunstmatig en laattijdig fenomeen, de liefde kan alleen tot bloei komen onder bepaalde mentale omstandigheden, die zelden samengaan en die volledig haaks staan op de moraalvrijheid die de moderne tijd kenmerkt. Véronique had te veel discotheken gekend, te veel geliefden; zo'n manier van leven verarmt een mens en brengt soms ernstige en altijd onomkeerbare schade toe. Liefde als een soort onschuld en als een vermogen tot illusie, als een vermogen tot belichaming van het geheel van de andere sekse in een enkel geliefd wezen dat zich zelden

verzet tegen een jaar van seksuele immoraliteit, en nooit twee. In werkelijkheid ondermijnen en vernietigen de opeenvolgende seksuele ervaringen die zich tijdens de adolescentie hebben opgehoopt alle mogelijkheden van projectie van een emotionele en romantische soort.³

Hoe bemoedigend om eindelijk een moderne schrijver te lezen die het probleem van seks serieus neemt! Natuurlijk verloor de maagdelijkheidscultus enige tijd geleden zijn geloofwaardigheid in de westerse wereld, waarbij de huidige filosofie is dat we moeten experimenteren om de juiste partner te vinden. Houellebecq put echter uit oudere intuïties die beweren dat de band die ontstaat door seksuele intimiteit een of twee keer kan herleven, maar niet veel meer, en dat we daarom uiterst voorzichtig moeten zijn in het verwerven van amoureuze ervaring. Seks, kortom, kan een bedreiging zijn – en niet alleen maar een hulpmiddel – voor intimiteit en liefde.

Nu kan dit waar zijn, of gedeeltelijk waar, of er kan in ieder geval enige waarheid in zitten. Maar hoe dan ook, het is niet gemakkelijk om te zien hoe we de krachten die we hebben losgelaten, in ieder geval kunnen beperken. In dit tijdperk van onmiddellijke aansluitingen en online pornografie lijkt hernieuwde kuisheid nog ver weg.

Dan, godsdienst: Houellebecq betoogt dat we onszelf altijd in termen van een metafysisch doel zullen blijven zien. Wie gelooft dat de hemelen boven ons verstoken zijn van een goddelijke aanwezigheid, zal steevast op een andere manier in zijn existentiële behoeften voorzien: ten eerste met het oppervlakkige plezier van een libertijnse levensstijl, en op termijn met nauwelijks geseclariseerde ketterijen – zoals naïef humanitarisme en eenwereldigheid. Dit wanhopige moralisme opent de deuren voor massale aantallen immigranten, ondermijnt de echte politieke gemeenschappen en maakt het onmogelijk om onderscheidende nationale en beschavingsaspiraties te verwezenlijken.

Ook dit alles kan waar zijn, of gedeeltelijk waar: de troostende overtuiging dat we niet alleen zijn, het idee dat we deel uitmaken van een groter plan en dat een vaderlijke figuur over ons waakt, kan noodzakelijk zijn om de existentiële tekortkomingen van onszelf en de mensen om ons heen te accepteren. Maar om ons opnieuw toe te leggen op het ingebedde leven berust op een geloofssprong die volgens Houellebecq eenvoudigweg niet meer houdbaar is in het huidige wetenschappelijke tijdperk. Dat is de tragedie die ons is overkomen.

Neem bijvoorbeeld de hoofdrolspeler van *Soumission*, die zich met al zijn macht probeert te bekeren tot het christendom in de legendarische klifstad Rocamadour:

De Maagd wachtte in de schaduw, rustig en tijdloos. Ze had soevereiniteit, ze had macht, maar beetje bij beetje voelde ik mezelf het contact verliezen, ik voelde haar zich in de ruimte en door de eeuwen heen van me verwijderen terwijl ik daar in mijn kerkbank zat, verschrompeld en miezerig. Na een half uur stond ik op, volledig verlaten door de Geest, gereduceerd tot mijn beschadigde, vergankelijke lichaam, en ging ik helaas de trap af die naar de parkeerplaats leidde.⁴

Ik denk dat het voor elke lezer moeilijk te ontkennen is dat Houellebecq zich geïdentificeerd heeft – in passages zoals deze – een crisis die we allemaal herkennen. Een crisis van verstuiwing. We zijn vrij, en we zijn blij dat we vrij zijn. Maar we zijn ook verdrietig, fundamenteel ontworteld, altijd zwervend, nooit thuis, nooit veilig verbannen, in feite, uit de tuin die we ons nog vaag herinneren dat we ooit bewoond waren.

De paradox is dus dit: de vrijheid die we wensen maakt ons uiteindelijk onvrij en ongelukkig, terwijl de beperkingen die we afwijzen ons uiteindelijk gelukkig en vrij maken. We zijn diep niet in staat om onszelf als individu te definiëren (hoewel we denken dat we dat kunnen). We overschatten

voortdurend onze eigen capaciteiten om een wereld op eigen kracht te creëren.

Als je jezelf een kort moment geeft om de wereld vanuit Houellebecq's perspectief te bekijken, is zijn filosofie overal om ons heen gevalideerd. Denk aan de emancipatie van vrouwen en de feministische ideologie die daaraan ten grondslag ligt (een geliefd onderwerp in Houellebecq's werk). De "bevrijde" status van de vrouw wordt meestal gevierd als een van de grote triomfen van de laatliberale samenleving. Tegenwoordig worden vrouwen, vanaf jonge leeftijd, aangemoedigd om een carrière na te streven en financieel onafhankelijk te zijn. Van hen wordt verwacht dat zij de traditionele rol van het ondersteunen van een echtgenoot afwijzen en in plaats daarvan streven naar een "gelijkwaardige" relatie waarin "genderrollen" uitwisselbaar zijn.

Maar hoe heeft dit echt voor hen gewerkt? Wat gebeurt er als ze dertig jaar worden? Als ze voluit blijven werken, wordt het bouwen van een gezin uiterst moeilijk, zo niet onmogelijk. Dit is de reden waarom vrouwen in de westerse wereld steeds minder of zelfs helemaal geen kinderen hebben. Werk en kinderen beperken dan vaak de tijd die beschikbaar is voor het onderhouden van een geëngageerde relatie, en zeldzaam zijn de geliefden die beide fulltime werken, kinderen opvoeden en voldoende in elkaar investeren om het huwelijk gezond te houden na verloop van tijd. Een onvermijdelijk gevolg van dit alles is de demografische achteruitgang van Europa. Een ander resultaat is een voortdurend conflict, voortdurende concurrentie – en uiteindelijk ook strijd, echtscheiding en sociaal isolement – en een nieuwe generatie jongens en meisjes die opgroeien in een dergelijke misvormde omgeving. Deze frustratie komt rechtstreeks tot uiting in het personage Christiane in *Les particules élémentaires*:

Kon feministen nooit uitstaan. ... altijd aan de gang over afwassen en de arbeidsverdeling; ze konden nooit hun mond

houden over de afwas. Oh, soms hadden ze het over koken of stofzuigen, maar hun favoriete onderwerp was afwassen. In een paar jaar tijd slaagden ze erin om van elke man die ze kenden een impotent, zeurderig neurotisch middel te maken. Toen ze dat eenmaal hadden gedaan, was het altijd hetzelfde verhaal: ze begonnen te vertellen dat er geen echte mannen meer waren. Meestal lieten ze hun vriendjes achter voor een snelle neukbeurt met een macho Latijnse idioot. . . . Hoe dan ook, ze neuken zich een weg door twee of drie, misschien wel meer als ze echt mooi zijn, en eindigen met een kind. Dan beginnen ze jam te maken van Marie Claire-receptkaarten. . . .

. . . Ik weet hoe de veteranen van '68 er uitzien toen ze veertig jaar oud werden. Ik ben er zelf bijna één. . . . Ze voelen de aanwezigheid van de engel of de bloem in zich bloeien maar dan is de workshop voorbij en zijn ze nog steeds lelijk, verouderd en alleen. Dus hebben ze huilbuien. . . . Vooral na de Zen-workshops. Ze hebben niet veel keuze, echt, de meeste hebben ook nog eens geldproblemen. Bevrijding, nogmaals, bevrijdt nauwelijks.

Brave New World?

In *Les particules élémentaires*, waarschijnlijk zijn meest theoretische boek, probeert Houellebecq de verklaring voor de huidige bedrieglijke antropologie te formuleren. Waar komt deze liberale kijk op de mens vandaan, die de snelle achteruitgang van de westerse beschaving heeft ingeluid? Wanneer zijn we afgedwaald? Metafysische mutaties – dat wil zeggen radicale, wereldwijde veranderingen in de waarden die de meerderheid van de bevolking onderschrijft – zijn zeldzaam in de geschiedenis van de mensheid. De opkomst van het christendom kan als voorbeeld worden aangehaald. Als een metafysische mutatie eenmaal is ontstaan, heeft het de neiging om onverbiddeijk in de richting van zijn logische conclusie te gaan.

De “metafysische mutatie”, die een maximaal individueel plezier en materialistisch gewin voorschrijft, komt logischerwijs tot zijn conclusie, legt Houellebecq uit, in de liberale visie van de mensheid die hij in Aldous Huxley’s *Brave New World* vindt. Hier kunnen mensen direct plezier beleven, maar worden plichten – de zorg voor kinderen en ouderen – vermeden. Houellebecq verwijt de Flower Power-generatie die de revolutie van 1968 in gang heeft gezet, dat ze die visie tot stand heeft gebracht. Maar is dit een autonoom proces geweest? Of is het geproduceerd? Houellebecq komt niet echt tot een conclusie. In zekere zin doet zijn visie me denken aan iets wat mijn promotor, de Britse filosoof Roger Scruton, me ooit (grapje) vertelde dat “de ontdekking van fossiele brandstoffen de grootste tragedie in de geschiedenis van de mensheid is”. Wat hij daar ook echt mee bedoelde (hij verwees zeker niet naar die andere moderne ketterij, de quasi-religie van “klimaatverandering”), hij leek te suggereren dat we krachten hebben losgelaten die we niet onder controle hebben. We vliegen als motten naar het licht toe; we worden voortdurend aangetrokken door de waanzinnige aantrekkingskracht ervan en toch worden we nooit vervuld door wat we nastreven.

Maar, dit alles gezegd zijnde, is er enige hoop in Houellebecq’s oeuvre? Als de moderne wereld, zoals hij denkt, gebaseerd is op een fundamenteel gebrekkige antropologie – en daardoor een volledig disfunctionele samenleving heeft voortgebracht – dan kan ze niet lang blijven bestaan. Het individualisme heeft zijn laatste fase bereikt en kan zich niet verder ontwikkelen. Het is begonnen zichzelf te consumeren.

We zijn nu op het punt aangekomen waar we moeten beginnen na te denken over wat erna komt – en dit zal noodzakelijkerwijs een vorm van traditionalisme zijn. Omdat het individualisme onze samenlevingen zo zwak maakt (met als gevolg, zoals we hebben gezien, dat we niet bereid zijn onze beschaving te

verdedigen, ons te verzetten tegen massa-immigratie, en zelfs niet bereid zijn zich te reproduceren, onder andere), zal onze samenleving ofwel achteruitgaan en zich herstellen, ofwel vervangen worden.

In de meeste van zijn boeken verwijst Houellebecq naar een vorm van identitaire beweging, van nationalisten en populistten, of, zoals in *Sérotonine*, naar een volksoptstand à la gilets jaunes van vandaag. *Soumission* betreft zelfs een paramilitaire verzetsgroep onder leiding van de fascinerende Godefroy l'Empereur, die overigens de beste perenlikeur van Frankrijk lijkt te serveren. In al deze bewegingen ziet Houellebecq (naar mijn mening terecht) een poging om de traditionele Europese cultuur te behouden of zelfs te herstellen: een wereld waarin de familie weer centraal staat, waarin de naties worden hersteld, misschien zelfs een vorm van christendom wordt hersteld.

In tegenstelling tot dergelijke bewegingen staat het alternatief: de verovering of vervanging van onze beschaving door een nieuwe "metafysische mutatie". Een dergelijke metafysische mutatie is ook, zij het op een andere manier, in overeenstemming met een of andere traditionalistische standaard en houdt het opofferen van de verlangens van het individu en de bevrijding ten gunste van de groep in. Dit komt het meest concreet tot uiting in de sterke interne loyaliteit van Arabische, Afrikaanse en Turkse immigranten die de islam volgen, die Houellebecq in *Soumission* beschrijft.

Zoals de zaken er nu voorstaan, is dit tweede scenario duidelijk de meest waarschijnlijke toekomst voor Europa. En in een beroemd interview in 2015 in de *Paris Review*, gaf Houellebecq inderdaad commentaar: "Ik versnel de geschiedenis, ik verdicht een evolutie die, naar mijn mening, realistisch is. Hij voegde eraan toe: "De koran blijkt veel beter te zijn dan ik dacht. Ik heb het gevoel dat we eerder afspraken kunnen maken. De feministen zullen dat niet kunnen, als we volledig eerlijk zijn. Maar ik en veel andere mensen wel. " Worden de

kaarten dan gedeeld? Of hebben we – ondanks de Hercules-uitdaging van het overwinnen van het moderne individualisme – nog steeds de mogelijkheid om onze beschaving nieuw leven in te blazen?

Houellebecq geeft uiteindelijk geen echt antwoord op de vraag. En eerlijk gezegd ben ik een beetje teleurgesteld dat Sérotonine deze grootste vraag van onze tijd niet verder heeft onderzocht. Soumission eindigde in een vage voorwaardelijke spanning, als een droom, met een verre visie op een geïslamiseerd Europa. De laatste strijd tussen Godefroy l'Empereur en de islamisten bleef onbeschreven en ook in onze wereld blijft de toekomst onbeslist en wordt onze visie vaak vertekend door het kader van het liberale individualisme. Maar gezien de verbazingwekkende opkomst van populistische en nationalistische partijen in Europa en daarbuiten, kan de vraag niet worden vermeden.

Waarom heeft Houellebecq dan voor zijn laatste boek een protagonist gekozen die tot de nihilistische jaren negentig van de vorige eeuw behoort in plaats van tot de assertieve 2010s? Waarom is hij teruggekeerd naar het oude thema van een uitgeputte midlifer die het allemaal ziet gebeuren, maar niet in staat is om in te grijpen? Tijdens het lezen werd ik getroffen door de gedachte dat Sérotonine misschien gebaseerd was op een ouder manuscript (uit de periode van Plateforme en La possibilité d'une île) dat Houellebecq nog steeds wilde afwerken.

Of misschien is hij als auteur niet in staat zich te ontdoen van het gevoel van nederlaag dat zijn generatie kenmerkt (Houellebecq werd geboren in 1956 – de werkelijk verloren generatie). Als dat waar is, moeten we niet alleen wachten op zijn volgende boek, maar ook op de volgende generatie auteurs om de uitdaging aan te gaan en een beetje verder te gaan: en om ons te helpen de westerse wil om te leven tot uitdrukking te brengen, en zelfs te doen herleven.

This article originally appeared in American Affairs Volume III, Number 2 (Summer 2019): 213–24.

https://americanaffairsjournal.org/2019/05/houellebecqs-unfinished-critique-of-liberal-modernity/#.X0Je0g0yP_c.twitter

Nawoord Enno Nuy

Op de pagina literatuur van deze website treft u mijn [boekbespreking](#) van *Serotonine* aan. En op mijn blog [Aan het roer dien avond stond het hart](#) schreef ik op 21 mei 2019 het volgende commentaar:

Maar dan is het te laat

Onze zelfbenoemde grootste intellectueel van Nederland schreef een uitgebreid essay over het werk van de Franse schrijver Houellebecq. Het essay werd gepubliceerd in het periodiek *American Affairs*. Om het voor u een stuk eenvoudige te maken heb ik dat essay voor u vertaald met behulp van het onvolprezen vertaalprogramma deepl.com vergeleken waarbij googletranslate nog in de kinderschoenen staat. U vindt de Nederlandse tekst van het essay van Baudet hier.

De wereld van Houellebecq wordt voornamelijk bevolkt door cynische, materialistische, nihilistische mannen en vochtige kutjes. Daarmee is niet gezegd dat Houellebecq niet kan schrijven, ik las al zijn boeken. Maar ofschoon hij enerzijds de vinger op de zere plek weet te leggen, ontbreekt bij hem iedere relativering. Ja, het is absoluut verdedigbaar om naar de wereld te kijken zoals Houellebecq. Maar nee, het is daarmee niet gezegd dat zijn wereldbeeld volledig samenvalt met wat we waarheid of werkelijkheid zouden willen noemen. Ik ga hier verder niet in op het werk van Houellebecq maar verwijs u naar [mijn bespreking](#) van zijn laatste roman, *Serotonine*. Dat volstaat om de blik van Baudet enigszins te

relativeren.

Baudet haakt gretig aan bij Houellebecq omdat diens nihilisme hem een uitstekende kapstok biedt om zijn stokpaardje nog eens aan op te hangen: de moderne Westerse mens is van zijn essentie vervreemd geraakt en is hard op weg naar een samenleving zonder sociale samenhang, waarin het individu weliswaar is heilig verklaard maar waarin datzelfde individu zich niet meer thuis kan voelen.

Ik heb er geen bezwaar tegen te wijzen op de risico's van te ver doorgedreven individualisering. Sociale samenhang is enorm belangrijk maar wordt steeds moeilijker in een wereld waarin het fysieke contact tussen mensen bijna volledig vervangen wordt door digitaal contact. Wij kennen nauwelijks nog een offline wereld, we zijn vierentwintig uur per dag online. De vraag is alleen wat het juiste antwoord is op zulke ontwikkelingen.

Het beeld dat Baudet schetst is inktzwart maar dat zijn we van hem gewend. De Westerse mens leidt aan zelfhaat en laat zich uitvagen door homeopathische verdunning met andere rassen enerzijds en een dalend geboortecijfer anderzijds. En dat dalend geboortecijfer is dan weer een gevolg van het feminisme, het abortusbeleid en een ruimhartige euthanasiewetgeving.

Het gaat me niet zozeer om wat Baudet allemaal opschrijft in dit essay, het gaat me vooral om wat hij níet zegt. Hij zegt niet hardop dat hij abortus wil terugdringen, dat hij feminisme een halt wil toeroepen of dat hij euthanasie onmogelijk wil maken. Hij schrijft wél: "Tegenwoordig mag zelfs het nieuwe leven (in de baarmoeder) vernietigd worden zodat de individuele vrijheid niet verstoord wordt. In Nederland (waar ik leef) wordt zelfmoord gefaciliteerd zodat ook hier geen beperkingen, zoals de plicht om voor je ouders te zorgen, op het individu rusten". Ik vind zulk een voorstelling van zaken ronduit kwaadaardig.

Maar als ik vrouw was, zou ik mij ernstig zorgen maken om de stijgende populariteit van dit intellectuele warhoofd. Ook als man baart dit fenomeen mij grote zorgen. Baudet over vrouwenemancipatie: "Neem de emancipatie van vrouwen... Hun 'bevrijde' status wordt doorgaans gezien als de grote triomf van de late liberale samenleving... Maar hoe pakt het werkelijk uit? Wat gebeurt er als ze dertig zijn? Als ze fulltime blijven werken, wordt het vormen van een gezin moeilijk, zo niet onmogelijk. Dit is waarom vrouwen in de westerse wereld steeds minder kinderen krijgen.."

Ik zeg het u nogmaals: deze politicus staat met zijn rug naar de toekomst en voert u terug naar een tijd waarin de problemen van vandaag nog lang niet bestonden. Hij voert u terug naar een plaats en een tijd waar geen oplossingen te vinden zijn. Het is de illusoire boodschap van een messias, die uiteindelijk slechts een rattenvanger blijkt te zijn. Lieve mensen, gebruik uw verstand en trap er niet in. Baudet heeft niets goeds voor u in petto. Teleurstelling zal uw deel zijn maar dan is het te laat.

Enno Nuy, mei 2019